

فرهنگ بسیجی و مدیریت جهادی

نویسنده: محمد قربان جافری^۱

فصلنامه (علمی-تخصصی) مطهر، سال سیزدهم، شماره ۳۹، زمستان ۱۳۹۵

چکیده

فرهنگ و تفکر بسیجی حقیقتی است که در آن والاترین ارزش‌های انسانی رشد و تکامل یافته و مملو از شایستگی و بایستگی است. سبک فرماندهی و مدیریت به دو عامل فکری و ارزشی-فرهنگی فرماندهان و مدیران برمی‌گردد. مفهوم بسیج بر اساس آنچه امروز مدنظر می‌باشد منحصر به انقلاب اسلامی ایران است و معانی و تعبیر مدیریت جهادی به طور کلی با آنچه در جامعه امروز مصطلح است تفاوت اساسی دارد. مدیریت جهادی حیات معقول و تکامل بخش انسان را فراهم آورده و از عناصری چون معنویت، شهادت، شجاعت، غیرت و حریت است که در آن اولویت، حفظ ارزش‌هاست و حساسیت اعتقادی و سیاسی دارد و برای کل بشریت پیام دوستی، صلح، استقلال، پیشرفت و تکامل را به ارمان می‌آورد. الگوی تفکر بسیجی و مدیریت جهادی، الگوی تمام عیار امیرالمؤمنین علی (ع) در مدیریت اسلامی جامعه مسلمین است که درس‌های فراوانی برای بشریت به ارمان آورده است. با عنایت به موضوعاتی از قبیل (ولایت‌مداری، سیاست، کیاست، تیزبینی، آینده‌نگری، برنامه‌ریزی، حفظ هوشیاری، آمادگی و...) که مورد تأکید و سفارش دین مقدس اسلام است و سازمان‌های نظامی در حکومت اسلامی به فرماندهان و مدیرانی با این ویژگی‌ها و معیارها نیازمند است. از این رو در این مقاله با سیر اجمالی در متون اسلامی، یکی از مهمترین و اساسی‌ترین مسائل که همان تفکر بسیجی و مدیریت جهادی است مورد بررسی و واکاوی قرار می‌گیرد.

واژگان کلیدی:

بسیج، تفکر بسیجی، مدیریت، مدیریت بسیجی، مدیریت جهادی، مدیریت اسلامی.

مقدمه

فرمان تشکیل بسیج از سوی حضرت امام خمینی (ره) مدت ها قبل از شروع جنگ تحمیلی هشت ساله بوده است. و این نشانگر آن است که تنها کارکرد نظامی بسیج مورد نظر آن حضرت نبوده است. در فرمان ۵ ماده‌ای ۵ آذر ۱۳۵۸ آنچه از سوی حضرت امام (ره) بیان شد، بسیار فراتر از نیاز جامعه و انقلاب و کارکرد نظامی بسیج و به کارگیری در مقوله دفاع بوده است و همیشه انقلاب اسلامی و کشور ایران و همه عرصه‌های مورد نیاز را در نظر داشته‌اند؛ به خوبی می‌توان دریافت که در اندیشه حضرت امام (ره) بسیج نهادی اجتماعی با ابعادی متعدد برای پاسخگویی به نیازهای اساسی جامعه اعم از سیاسی، فرهنگی، اجتماعی، اعتقادی و... در صورت نیاز دفاعی و نظامی است. ایشان، علاوه بر عرصه‌های مذکور می‌خواهند که بسیج و بسیجیان در حوزه‌های معرفت و بصیرت و اعمال انقلابی الگویی برجسته برای همه مردم به ویژه نسل جوان باشند. در این راستا، حاکم شدن تفکر بسیجی بر جامعه، همیشه مد نظر نظام اسلامی بوده است. تفکر بسیجی، زمانی بر جامعه اسلامی حاکم خواهد شد که مدیران و فرماندهان و مسئولین دارای تفکر بسیجی و مدیریت جهادی باشند و زمانی که فرهنگ مدیریت جهادی بر جوامع بشری و اسلامی حاکم شود و کار و تلاش، جزء اهداف عالیه و انگیزه الهی و ماورایی داشته باشد که در حوزه‌های مختلف خصوصاً حوزه مدیریت، پیشرفت‌هایی خواهیم داشت.

بیان مسأله

سازمان عظیم و گسترده بسیج، جهت مدیریت و اداره جامعه، نیازمند خیل عظیم مدیرانی است که با روحیه و تفکر بسیجی این نظام و کشور را اداره و هدایت نمایند. امروز بالغ بر ۱۳ میلیون بسیجی در کشور ما و صدها هزار نفر بسیجی در سراسر جهان وجود دارد که این رقم در طی سال‌های آینده به بسیج ده‌ها میلیونی تبدیل خواهد شد. بی‌تردید به منظور حاکم شدن تفکر و فرهنگ بسیجی بر مدیران، نیاز به تحولات زیادی در این حوزه داریم. فرهنگ و تفکر بسیجی حقیقی است که در آن والاترین ارزش‌های انسانی رشد و تکامل یافته و مملو از شایستگی و صداقت است. مدیریت جهادی حیات معقول و تکامل بخش انسان را فراهم آورده و پیشرو، هدف‌دار، اصیل و متأثر از اصول و باورهای ارزشی می‌باشد. بستر حرکت عمومی جامعه آرمان‌گرا و ظلم‌ستیز متأثر از ارزش‌های اسلامی واجد عناصر معنویت، شهادت، شجاعت، وحدت و... است که دارای ابعاد مادی و معنوی است که در آن اولویت اصلی، حفظ ارزش‌ها و سیاست‌های اعتقادی و سیاسی می‌باشد و برای کل بشریت پیام دوستی، استقلال، پیشرفت و تکامل را به ارمغان می‌آورد. این پژوهش، بر آن است تا

با بررسی نظام مدیریتی بر مبنای تفکر و فرهنگ بسیجی و مدیریت جهادی را که به نوعی نیاز امروز جامعه اسلامی می باشد، تبیین نماید که چگونه با مدیریت جهادی که برگرفته از یک نظام مدیریتی معنوی و متعالی است، می توان در سطوح مختلف جامعه، موفقیت های بزرگی را به دست آورد. سؤال اصلی، این است چه رابطه ای بین فرهنگ بسیجی و مدیریت جهادی با دفاع از انقلاب و دستاوردهای آن وجود دارد؟

تعریف مفاهیم

۱. تفکر بسیجی: تفکر بسیجی حقیقتی است که در آن والاترین ارزش های انسانی رشد و تکامل می یابند و حیات معقول و تکامل بخش انسان را فراهم آورد، پیشرو، هدف دار، اصیل و متأثر از اصول ثابت و معنوی است که بر دریافت های عالی انسان متکی است، در حرکت عمومی جامعه، آرمان گرا ظلم بیشتر، متأثر از ارزش های اسلامی واجد عناصر معنویت، شهادت، شجاعت، غیرت و حریت است (نائینی، ۱۳۹۱: ۲۴).

۲. بسیج: بسیج یعنی ساختگی کارها و کارسازی و ساخته شدن و آماده گردیدن به معنای سامان و اسباب جنگ - عزم اراده، آماده سفر شدن، آماده ساختن نیروهای نظامی یک لشکر برای جنگ (صدیق، ۱۳۸۸: ۱۹).

۳. مدیریت جهادی: شیوه ای خاص از علم و هنر هماهنگی جهت تحقق اهداف سازمانی است که رنگ و لعاب جهادی داشته که در آن مدیریت نعمتی برای خدمتگذاری به مردم می باشد.

۴. مدیریت: فرآیند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی، سازماندهی بسیج منابع و امکانات هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی در حین کار باید آموخت. در واقع، بخشی را که با آموزش فرا گرفته می شود، علم مدیریت است و بخشی را که موجب به کار بستن اندوخته ها در شرایط گوناگون می شود، هنر مدیریت می نامند. در مجموعه سازمان بسیج و رده های مقاومت، مدیران به کسانی اطلاق می شود که در رده های ستادی دارای پست سازمانی می باشند و علاوه بر کارهای دفاعی، مباحث فرهنگی، اجتماعی، علمی و ... را دنبال می نمایند (همان: ۲۲).

۵. جهاد: در لغت از ریشه «جهد و جهد» به معنای مشقت و زحمت و همچنین به معنای توان و طاقت است. صاحب قاموس می گوید: «اصل کلمه جهاد از «جهد» (به فتح جیم و ضم آن) است، و به معنای تلاش توأم با رنج و زحمت می باشد. جهاد مصدر باب مفاعله و به معنی بسیار تلاش کردن می باشد و نیز اسم است به معنی جنگ. جنگ را از آن جهت جهاد گویند که تلاش توأم با رنج است. صاحب جواهر در تعریف اصطلاحی جهاد می گوید: جهاد بذل جان و مال و توان در راه اعتلای اسلام و برپا داشتن شعائر دین است.

جهاد یعنی تلاش و کوشش در راه ارزش‌های والا... پس جهاد، فقط جنگ نیست! جهاد به معنی کوشش وسیعی است که قدمتی به اندازه قدمت بشریت دارد. جهاد تلاش اعتقادی، خودآگاهانه، همه‌جانبه، همگانی و همیشگی است. جهاد چه در سطح خرد (مبارزه بانفس) و چه در در سطح کلان (پیکاری اجتماعی برای محو ظلم و بی‌عدالتی) از انگیزه‌های درونی افراد سرچشمه می‌گیرد.

جهاد حاوی دو مفهوم، سلبی و ایجابی است، وجه سلبی آن از بین بردن ظلم و ستم چه بر نفس و چه بر جامعه و وجه ایجابی آن، سازندگی نفس و یا سازندگی جامعه است.

تبیین فرهنگ و مدیریت جهادی و شاخص‌های آن از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدّ ظلّه العالی)

اندیشه‌های گهربار و تابناک حضرت امام (ره) جهادگر بزرگ عصر ما در زمینه فرهنگ و روحیه جهادی، بستر اصلی را برای بازشناسی ارزش‌ها و جهت‌گیری‌های مبنایی برای نیل به توفیقات مضاعف و فزاینده مدیریت جهادی است.

لذا شناخت ابعاد و زوایای گوناگون روحیه جهادی از منظر و نگاه‌بانی آن همیشه و در همه حال، ضرورتی انکار ناپذیر است. در واقع، شاکله اصلی وجود فرهنگ جهادی است که همیشه استمرار دارد.

از صفات انسان‌های مؤمن، حرکت کردن بر طبق موازین و معیارهای دینی است. انسان‌های دین‌مدار، اعمال و رفتار خویش را با موازین دینی و اوامر و نواهی الهی محک می‌زنند. اسلام‌گرایی و دین‌محوری، باورهای اعتقادی و مسئولیت در برابر تکالیف الهی، محور تلاش و کوشش جهادگران بوده و خواهد بود.

دین‌محوری، اسلام‌گرایی و نداشتن مسائلی بر خلاف اسلام، مورد تأکید امام امت بوده است: «کسانی که در این مهم شرکت می‌کنند مبادا از کسانی باشند که بر خلاف رویه ملت حرکت نموده و یا بر خلاف اسلام، مسائلی داشته باشند و در صورت مشاهده چنین کسانی فوراً آنان را کنار بگذارند».

تأکید امام بر نیروهای جهادی بر خلاف رویه ملت حرکت نکنند. مسائل خلاف اسلام نداشته باشند که رویه ملت اسلامی همان رویه اسلام است و هر کس بر خلاف آن گام بردارد؛ در حقیقت، هم بر خلاف رویه ملت حرکت کرده هم مسائلی بر خلاف اسلام خواهد داشت.

از مشخصات فرهنگ جهادی، هماهنگی در کارها و به دنبال هدف واحد بودن است. طبیعی است که در صورت داشتن هدف واحد و روشن، مجموعه می‌تواند به سرعت به نتایج مطلوب و پرباری دسترسی یابد.

حرکت‌های جهادی به طور کلی عبارتند از:

۱. تعهد به اسلام، انقلاب، ولایت فقیه، انگیزه عبادی داشتن در کارها، گمنامی و بی‌ریایی در انجام فعالیت‌ها و ارائه خدمات، احساس مسئولیت و تعهد در حسن انجام کار.
۲. مسئولیت‌پذیری و خودجوشی، ایثارگری و شهادت‌طلبی، استقبال از حضور داوطلبانه در جبهه‌های نبرد، استقبال از مهاجرت به مناطق محروم و دور افتاده، زمان نشناختن برای خدمت و در عین حال، همیت سازمانی داشتن (حساسیت داشتن به حفظ جهاد در وظایف و ویژگی‌ها).
۳. برخورد مناسب و شایسته با ارباب رجوع و روستاییان، دلسوزی در حفظ و نگهداری امکانات بیت‌المال، پرهیز از اسراف و تبذیر، تلاش در جهت رشد معنوی و کسب معلومات مذهبی و سیاسی و حساسیت داشتن نسبت به مسائل و سرنوشت انقلاب.
۴. پایبند بودن نسبت به مسائل شرعی (انجام فرائض و ترک محرمات)، رعایت شعائر اسلامی، وجود رابطه عاطفی و صمیمی متقابل بین مسئولین و اعضاء (که این خصیصه از تواضع مسئولان و شخصیت دادن به نیروها و احترام متقابل مسئول و نیرو است).
۵. میدان دادن به نیروها و تقویض اختیار به آن‌ها برای اعتماد و اطمینان و اعتقاد به مشورت و استفاده از نظرات دیگران در تصمیم‌گیری‌ها و واگذاری مسئولیت بر اساس صلاحیت و شایستگی و پذیرش مسئولیت به منظور خدمت بیشتر بر اساس تکلیف.
۶. اعتبار قائل شدن برای نیروی انسانی خلاق و توانا، مدیریت توجیهی، نه دستوری، ثبات مدیریت و پایداری در انجام تکلیف؛ این‌ها همه حرکات جهادی، روحیه جهادی و اخلاق جهادی است که هر کدامشان لایه‌های خاصی از فرهنگ و تاریخ جهاد را تشکیل داده‌اند و باید جداگانه مورد پژوهش و تحقیق محققان به تدریج قرار بگیرند.
- رهبر معظم انقلاب اسلامی (مدظله العالی) در تبیین تعریف اصطلاحی جهاد می‌فرمایند: هر چیزی که هم تلاش باشد و هم در مقابله با دشمن باشد، جهاد است. یعنی ممکن است یک کاری انجام دهند، زحمت هم بکشند، بگویند ما داریم جهاد می‌کنیم، نه جهاد یک شقش این است که در مقابله با دشمن باشد.
- تلاش و کوشش توأم با سختی، مقابله با دشمن و دفع هجوم وی و اعتلای اسلام و در راه خدا بودن، عوامل تعیین‌کننده در معنای اصطلاحی جهاد هستند.

شرایط فعالیت‌های جهادی از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا (مدظله العالی)
(۱۳۹۰/۰۱/۸):

جهاد یک بار معنایی ویژه‌ای دارد. هر تلاشی را نمی‌شود گفت جهاد. در جهاد، حضور و رویارویی با دشمن مفروض است. انسان تلاش می‌کند در حالی که دشمنی در مقابل او نیست،

این جهاد نیست، اما یک وقت شما می خواهید یک تلاشی را انجام دهید که به خصوص یک دشمن سینه به سینه شما ایستاده است، این می شود جهاد، ممکن است یک وقت این جهاد به شکل قتال باشد، ممکن است جهاد مالی باشد، ممکن است جهاد علمی باشد، ممکن است جهاد فنی باشد، همه این ها جهاد است انواع و اقسام جهاد و مبارزه است. اگر بخواهیم در ادبیات امروز ما برای «جهاد» معادلی پیدا کنیم می شود «مبارزه» و همه هم مسئول اند.

نیت اگر نیت خدایی باشد می شود «جهاد فی سبیل الله» وقتی انسان برای اعتلای کلمه حق، اعتلای کلمه اسلام عزت بخشیدن به امت اسلامی و ملت مؤمن و مسلمان ایران تلاش می کند؛ این جهاد می شود «جهاد فی سبیل الله» آن وقت در این تلاش، برکات و عظمت و شأن «جهاد فی سبیل الله» وجود دارد.

می خواهید که کار خودتان را جهاد فی سبیل الله بدانید، احساس خستگی نکنید و بدانید جهاد فی سبیل الله، وعده الهی پیروزی در آن است. وقتی برای خدا و در راه خدا حرکت می کنید، به پیروزی خواهید رسید. خدای متعال هم برکت خواهد داد. خدای متعال به آن تلاشی، به آن کاری، به آن نیت و عزمی که در این جهت باشد، حتماً برکت می دهد و کمک می کند. علاج چیست؟ علاج برگشتن و تکیه کردن به خود، استمداد از توانایی های خود، این چشمه جوشان تمام نشدنی اراده انسانی و استعدادی که بحمدالله در ایران عزیز ما در مردم به خصوص در نسل جوان ما وجود دارد. در یک جهاد همه شریک هستند.

وظایف مسئولان در اجرای فعالیت های جهادی از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا (مد ظله العالی)

جهاد یعنی مبارزه برای یک هدف والا و مقدس که میدان هایی دارد. به نظر من، جهاد یک فرهنگ است. یک سمت گیری و حرکت است. ملاک در صدق جهاد، این است که این حرکتی که انجام می گیرد، جهت دار و مواجه با موانعی باشد که همت بر زدودن این موانع گماشته می شود. توجه به این مهم که جهاد یک امر ارزشی و معنوی است. جهاد اگر در قالب مبارزه دارای جهت و هدف الهی باشد، آن وقت، جنبه تقدس هم پیدای کند. عنایت به این موضوع که ترکیب جهاد با هر فعالیت، دارای پیام است. در خصوص نوع عملکرد و کارکرد جهاد فکر شود (مدیریت جهادی و یا جهاد مدیریتی). جهاد با اجتهاد همراه است و منتظر نشستن برای هدیه شدن علم از این سو و آن سو نیست. فعالیت جهادی، برخاسته از مجاهدت، اجتهاد و تلاش است.

شاید فکر می‌شد که جهاد یک حرکت گلخانه‌ای است که برای نمونه‌سازی درست کردیم (منظور معظم‌له تشکیل جهاد سازندگی است) امروز این گلخانه دارد فضای جامعه را به گلستان تبدیل می‌کند، نه تنها به نمونه‌سازی اکتفا نکرده بلکه برکات خودش را دارد سرریز می‌کند.

علم، ذات سکولار دارد و دانش با ارزش‌ها کاری ندارد، این موضوع درست نقطه مقابل کارهای جهادی است.

جهاد یک ارزش است، حقیقت مطلب هم این است که علم و عقل، ابزار دو جنبه‌ای است، می‌تواند در خدمت ارزش‌ها قرار بگیرد، می‌تواند در خدمت حیوانیت و سبُعیت قرار بگیرد. در جهاد باید از افراد اهل فضیلت و تقوا، بهره‌برداری نمود.

در فعالیت جهادی، مدیریت باید دست انسان‌های صالح باشد.

نتیجه فعالیت جهادی، در خدمت بشریت بودن است.

روحیه استقلال، روحیه توکل به خدا، روحیه کار برای ایمان، این راه جهادی را سریع طی می‌کند.

در جهاد باید راه‌های میان‌بر را پیدا کنیم و مرزهای جدیدی را ایجاد کنیم و این کار ممکن است (روزبه روز بهتر و قوی‌تر کار کنید و کارهای اساسی را بر کارهای فرعی ترجیح دهید). این‌جا کسانی که مجذوب حرف آن‌ها (غربی‌ها) هستند، تازه دارند آن دنباله‌ها را مطرح می‌کنند.

در فعالیت جهادی باید بنای نوبی گذاشت؛ یعنی سازندگی، یعنی رویش و بالندگی، رویش و بالندگی بدون انضباط بدون قانون و بدون نظم مگر ممکن است (۱۳۸۳/۰۴/۰۱).

از جمله شروط اصلی وصول به اهداف جهادی، عمدتاً شروط انسانی نظیر اراده و تصمیم، روشن بودن هدف، آگاهی، معرفت و پیگیری است.

فعالیت جهادی یعنی، پیشرو و مبتکر انجام کارهای بزرگ، تربیت مغزهای فعال و دست‌های کارآمد، سازندگی مدیران لایق و شخصیت‌های برجسته باشد (۱۳۶۹/۰۶/۱۱).

سایر موارد مهم عبارتند از:

شالوده هر حرکت جهادی با برخورداری از اصول زیر، به دست می‌آید:

۱. اصل هماهنگی با معیارها و سیاست‌های کلی کشور.

۲. اصل تشکیل کارگروه تخصصی با حضور مجربان و فعالان جهادی.

۳. اصل توجیه و آموزش کلیه اعضای گروه جهادی، برپایی کارگاه تخصصی، شناسایی صحیح و درست از وضعیت موجود و همچنین آشنایی کامل با اصول صحیح فرهنگ‌سازی.

فرهنگ و تفکر بسیجی

فرهنگ و تفکر بسیجی از اسلام ناب محمدی (ص) نشأت می‌گیرد (خمینی، ج ۲۱، ص ۵۲) که در آن ارزش‌های انسانی رشد و تکامل یافته؛ مملو از شایستگی و بایستگی است. حیات معقول و تکامل بخش انسان را فراهم آورده، پیشرو، هدف‌دار، اصیل و متأثر از اصول ثابت معقولی است که بر دریافت‌های عالی انسانی متکی است. بستر حرکت عمومی جامعه، آرمان‌گرا، ظلم‌ستیز، متأثر از ارزش‌های اسلامی واجد عناصر، معنویت، شهادت، شجاعت، غیرت و حریت است و دارای ابعاد مادی و معنوی می‌باشد که در آن، اولویت به حفظ ارزش‌هاست و حساسیت‌های اعتقادی و سیاسی دارد و برای کل بشریت پیام دوستی، صلح، استقلال، پیشرفت و تکامل را به ارمغان می‌آورد (حبی، ۱۳۸۳: ۱۵).

فرهنگ و تفکر جهادی

جهاد فرهنگی آداب، کردار و روش‌هایی در طرز فعالیت، شیوه معاشرت، نوع مدیریت و روش تفکر و اندیشه بوده که با نوع و شیوه روش‌های انجام کار در سایر فرهنگ‌ها، متفاوت بوده و اغلب افراد جامعه بر این فرهنگ، صحنه گذاشته و آن را فرهنگ انسان ساز دانسته و خواستار تعمیم آن به سایر سازمان‌ها بوده‌اند. در این نوشته، مهمترین ویژگی‌های فرهنگ جهادی که می‌تواند به عنوان الگوی مناسب مدیریتی برای جهاد اقتصادی مطرح شود اشاره می‌کنیم:

۱. همه با هم بودن

کلمه «همه با هم» در فرهنگ جهادی به معنی آن است که همه افراد در تحقق اهداف، تلاش و تشریک مساعی می‌نمایند.

۲. ایمان و اعتقاد

یکی از وجوه بارز فرهنگ جهادی، داشتن ایمان و پایبندی به ارزش‌های دینی است. به همین منظور، تلاش در فرهنگ جهادی فقط تلاش مادی نیست، بلکه تعمیم و گسترش ارزش‌های دینی، تقید عملی به اخلاق اسلامی، رعایت موازین شرعی و گسترش دستاوردهای انقلاب اسلامی در فعالیت‌های جهادگران نمایان است.

۳. اخلاص

یکی از ارزش‌هایی که در فرهنگ جهادی نسبت به سایر فرهنگ سازمان‌ها پررنگ‌تر جلوه می‌نماید، اخلاص در انجام وظایف است. اخلاص به معنی پاک کردن نیت از شرک و ریاست و یک امر قلبی و وجدانی است. عمل خالصانه عملی است که فقط به نیت تقرب به خدا صورت می‌پذیرد. اگر در نیت کسی مقاصد دیگری باشد، عمل او خالص و مخصوص خدا نیست. در فرهنگ جهاد هر تلاشی برای قرب خدا انجام می‌شود.

۴. خدمت‌گزاری

خدمت‌گزاری به مردم محروم کشور از آرمان‌های مهم فرهنگ جهادی است. توفیق خدمت‌گزاری به مردم محروم جزء نعمت‌های بزرگ خداوندی شمرده و از انجام آن نه تنها خسته بلکه لذت می‌برند و شکر نعمت را در خدمت‌گزاری، بیشتر و بهتر می‌دانند.

۵. کار مضاعف

یکی از تفاوت‌های فرهنگ جهادی نسبت به سایر فرهنگ سازمان‌ها، در میزان تلاش و جدیت آن است. روحیه تلاش، جدیت و ایثارگری تبلور فرهنگ جهادی است. کلمه جهاد، تداعی بخش تلاش و جدیت در امور است. اگر بخواهند بگویند که با جدیت و تلاش بیشتری کار کنید، می‌گویند: که جهادی کار کنید. یکی از مصادیق جهادی عمل کردن، تلاش خستگی‌ناپذیر و جدیت در پیگیری امور است.

۶. همت مضاعف

همت مضاعف بستری است که موفقیت‌های دیگر نیز از آن حاصل می‌شود. یکی از عوامل موثر در موفقیت جهاد که به عنوان الگو مطرح گشت، همت والای جهادگران بود. همت مضاعف باعث خودباوری می‌شود، سازمان‌ها و افرادی که خود را باور نداشته باشند، دیگران نیز آن‌ها را باور نخواهند نمود. خودباوری از اعتماد به نفس سرچشمه می‌گیرد و اعتماد به نفس نیز چیزی جز تکیه بر همت والا نیست.

۷. فروتنی

شکی نیست که یکی از مهم‌ترین و برترین صفات و ویژگی‌های فرهنگ جهادی فروتنی و تواضع است. فروتنی یکی از ارزش‌های مورد احترام و تکریم در جهاد بوده است که محیط و شرایط را برای برقراری صمیمیت و دوستی فراهم می‌نمود.

۸. انعطاف‌پذیری

یکی از موارد اختلاف جهاد با سایر سازمان‌ها در انعطاف‌پذیری بوده است. جهاد با توجه به نیازهای جامعه و تغییر و تحولات ساختاری، توانسته خود را به بهترین وجه تطبیق دهد. ساختاری شکننده نداشته بلکه انعطاف‌پذیر بوده و در مواقع مورد نیاز نقش‌های متفاوتی را ایفا نموده است.

۹. ترویج انقلاب

با توجه به نوپا بودن انقلاب اسلامی و از طرف دیگر پایین بودن امکانات و تجهیزات اطلاع‌رسانی، بسیاری از مردم روستاییان با اهداف و ارزش‌های انقلاب اسلامی بیگانه بودند. جهادگران علاوه بر تلاش مادی در روستاها به عنوان پیامبر انقلاب نقش مهمی را ایفا می‌نمودند. مردم روستا بیشترین اطلاعات در مورد انقلاب را از جهادگران کسب می‌نمودند.

۱۰. کار با مهر

در جهاد افراد به صورت داوطلبانه مشغول خدمت شدند. یکی از ویژگی‌های فعالیت‌های داوطلبانه وجود عشق و مهر به کار است. با مهر و عشق کار کردن یعنی با صمیم قلب و شادمانه کار کردن است. انجام کار مهم‌ترین انگیزه برای جهادگران بوده و از نتیجه کار احساس شادمانی می‌نمودند.

۱۱. مسئولیت‌پذیری

مسئولیت‌پذیری در فرهنگ جهاد بسیار بالاست؛ زیرا فلسفه ورود برخی از نیروهای ارزشی به جهاد به خاطر احساس مسئولیت بوده است. دفاع از کشور و محرومیت‌زدایی از چهره روستاها و انجام کارهای زمین مانده، همه نشان‌دهنده میزان بالای مسئولیت‌پذیری در جهادگران بوده است.

۱۲. شجاعت و جسارت

شجاعت و جسارت در فرهنگ جهاد تبلور می‌یابد. شاید عمده‌ترین دلیل آن را در عدم محافظه‌کاری نظام مدیریتی آن جستجو نمود. شجاعت صفتی بود که امام در آخرین پیام خود پس از ده سال فعالیت جهاد به آن نسبت دادند و فرمودند: «شجاعت دلیر مردان و شیر زنان جهادی‌مان در جهادمان علیه کفر و بیداد زبانه‌زد خاص و عام است».

۱۳. مدیر پروری

یکی از ویژگی‌های فرهنگ جهادی مدیر پروری است. با توجه به فرهنگ جهاد و سایر عوامل مؤثر و وجود نیروهای با انگیزه و ارزشی، افرادی تربیت یافتند که بعدها سکان بسیاری از کشتی‌های در باتلاق گیر افتاده را به دست گرفتند.

۱۴. پویایی و بالندگی

یکی از تفاوت‌های بارزی که می‌توان در فرهنگ جهادی ملاحظه نمود، پویایی، بهبود و بالندگی است. ایستایی، درجا زدن و رضایت به وضع موجود در فرهنگ جهاد مذموم است. فرآیند تغییرات در فرهنگ جهادی همواره تغییر در جهت تحول، بالندگی و بهتر شدن است. در جدول ذیل مقایسه ویژگی‌های مدیریت جهادی و سیستم‌های مدیریتی لیکرت و همکارانش گنجانده شده است.

جدول شماره ۱: مقایسه تطبیقی سبک مدیریت جهادی با سایر سبک‌های مدیریتی (حسین ملکی زواره)

سبک	سیستم ۱	سیستم ۲	سیستم ۳	سیستم ۴	مدیریت جهادی
معیارها	• عدم اعتماد به زیردستان • تصمیم‌گیری و هدف‌گذاری در رأس سازمان • فراگرد کنترل متمرکز در رأس سازمان • کنش و واکنش اندک بین رئیس و مرئوس • تهدید و تنبیه برای برانگیختن کارکنان	• اعتماد توأم با مدارا • تصمیمات کلی در رأس و تصمیمات جزئی در سطوح پایین • کنترل بیشتر متمرکز در رأس و کنترل جزئی در سطوح پایین • روابط توأم با ترس و مدارا برای زیردستان • پاداش‌ها و تنبیهات عملی برای برانگیختن کارکنان	• اعتماد قابل توجه به زیردستان • تصمیمات مهم در رأس و تصمیمات تخصصی در سطوح پایین • تفویض قابل توجه کنترل به سطوح پایین • روابط متقابل متعادل توأم با اعتماد • پاداش‌ها و تنبیهات اتفاقی برای برانگیختن کارکنان	• اعتماد کامل به زیردستان • تصمیم‌گیری واحد در سراسر سازمان • مسئولیت همگانی افراد در کنترل ارتباطات متقابل فراوان • در همه سطوح مشارکت مستقیم افراد در تعیین هدف‌ها و روش‌ها برای انگیزش آنان	• اعتماد کامل به زیردستان • تصمیم‌گیری مشارکتی در جهاد • مسئولیت همگانی افراد در کنترل فضای باز سازمانی برای بروز خلاقیت • انعطاف‌پذیری سازمانی • نیروی انسانی متعهد و با انگیزه و توجه به رشد و ارتقای آن‌ها

همان‌طور که ملاحظه می‌کنید مدیریت جهادی با معیارهای خاص خود شباهت بیشتری به سیستم چهار دارد. مدیر جهادی به زیر مجموعه‌ی خود از بعد توانایی، سلامت و صداقت اعتماد داشته و بنابراین به میدان دادن به نیروها و اعتبار قائل شدن برای آن‌ها توجه خاص دارد. متقابلاً نیروها به حمایت صادقانه مدیران در پذیرش نظرات و پیشنهادها و خود و کمک در رفع موانع موجود در مسیر اجرای طرح‌ها و برنامه‌های خود در کلیه سطوح اعتماد داشته و این اصل زمینه‌ساز رشد و شکوفایی استعدادها، خلاقیت و ریسک‌پذیری افراد گشت. به علاوه، اصل عدم تمرکز و توزیع اختیارات نیز یکی از پایه‌های مدیریت جهادی است این اصل بر توزیع اختیارات اداری مالی و پرهیز از بوروکراسی زائد و اعمال ضوابط دست و پاگیر و محدود کننده تأکید می‌ورزد. هر حوزه، هر استان و هر شهرستان در چارچوب سیاست‌ها و ضوابط کلی از اختیارات لازم برای چگونگی هزینه کردن اعتبارات، جذب یا جابجایی نیروها، سیالیت در تشکیلات و ... برخوردارند و همه این‌ها به افزایش بهره‌وری و محصول کار بهتر منجر می‌گردد.

ابعاد و مؤلفه‌ها و شاخص‌ها در مدل مدیریت جهادی

۱. بُعد ساختاری

- ۱-۱. مدیریت برای خدا
- ۲-۱. مدیریت ولایتی
- ۳-۱. انعطاف‌پذیری ساختار و تشکیلات مناسب با شرایط.

۲. بُعد رفتاری

- ۱-۲. مدیریت داوطلبانه، تحول‌آفرین، پویا و انعطاف‌پذیر در مأموریت‌ها
- ۲-۲. خودباوری
- ۳-۲. توجه به نیروی انسانی به عنوان منابع مهم کاری
- ۴-۲. پرکاری، سخت‌کوشی، خستگی‌ناپذیری و سرعت عمل در کارها.

۳- بُعد زمینه‌ای

- ۱-۳. مدیریت مشارکت‌پذیر
 - ۲-۳. نهادینه کردن اخلاق و ارزش‌های دینی در محیط کار
 - ۳-۳. مدیریت قناعتی با اهمیت دادن به بیت‌المال.
- لازمه تحقق آن، شیوه مدیریت در این دوره نیازمند انسان‌هایی است که ابتدا تزکیه را سرلوحه قرار دهند. آنچه که امروزه در علم مدیریت نوین به نام صداقت، درستکاری، اعتماد به عنوان پایه‌های اصلی مدیریت مورد نظر صاحب نظران است.
- مدیران جهادی بایستی بدانند که مشارکت کارکنان در تمامی حوزه‌های تصمیم‌سازی آنان نقش اساسی دارد مدیر جهادی بایستی دقیقاً معنای جمله حضرت امام (ره) که فرمودند همه با هم راه خوبی معنا کنیم. مدیرانی که در آن زمان مدیریت جهادی را معنا کردند انسان‌های بسیار معتقد، دلسوز، موحد، خودباور، خالص، پاک، ایثارگر، از خود گذشته، اهل همکاری، کارگروھی، کمک و مساعدت، عدم اولویت به خود، عدم دنیا طلبی، عدم ریا و تظاهر، جان فشان، اهل تلاش مستمر و شبانه روزی و ... با انگیزه‌ای بودند که جزء پیشرفت، آبادانی و توسعه مملکت و جاری شدن قوانین ارزشمند اسلامی به چیزهای دیگر نمی‌اندیشیدند. توانمندسازی و ارتقاء مستمر خود و دیگر کارکنان در بخش‌های دانش‌اندوزی، نوآوری، ایده‌پردازی و استقبال از رویکردهای نوین مدیریت جهادی است. مدیر جهادی گوش به زنگ تحقیق، پژوهش علم و صنعت و یادگیری مستمر است تا از حوزه‌های فن‌آوری علمی و کاربردی جای نماند. مدیر جهادی فرهنگ ساز است و هدایت‌گر و از انحراف فرهنگی جلوگیری می‌کند و نه اینکه خدای ناکرده انحرافات فرهنگی را پایه‌ریزی کند.
- مدیریت جهادی، مدیریت فضای عشق است و تحمل و عمل، مدیران جهادی در این حوزه

عاشق خدمت اند نه تشنه قدرت! سازنده کار و نه سوزنده کار تمام ناشدنی اند، از عصر و دوران خود جلو تراند، و از همه مهم تر به منبع الهام حق تعالی وصل اند و مستمند عنایت اوست. مدیریت جهادی که مبتنی بر مشارکت داوطلبانه عامه مردم است، دارای ساختار اعتقادی و ایمانی و مبتنی بر ارزش های دینی، اخلاقی، احساس تکلیف و وظیفه و مسئولیت پذیری تا سرحد آمادگی برای ایثار است. ویژگی ایثارگری در مدیریت جهادی، مرزهای مالی و مادی را تحت شعاع قرار داده و قله ایثار را نمایان می سازد.

وجود انعطاف پذیری در مدیریت جهادی آن را برای انجام هر گونه اقداماتی آماده می کند هر چند این اقدامات خارج از تخصص مدیر باشد، خلأهای پیش آمده در مدیریت بحران با چنین انعطاف پذیری کاملی پر خواهد شد و هیچ مسئولیتی مغفول نخواهد ماند.

در مدیریت جهادی تفکر انجام وظیفه و تکلیف دینی برای خدمت به مردم در رأس است، به خاطر همین انگیزه دینی و داشتن دغدغه تبعیت از فرامین رهبری است، که نیاز به حضور پر رنگ تر می شود؛ زیرا حرکت در مسیر ادای تکلیف و رعایت موازین شرعی و تأکید بر ولایت محوری و پیروی از دستورات رهبری که فریضه دینی تلقی گردیده، نیز می تواند از انحراف احتمالی جلوگیری کند.

اعتماد متقابل و در تمامی سطوح سازمانی را از دیگر شاخص های مدیریت جهادی است و اعتماد در بین تمامی همکاران موجب ایجاد فضای مدیریتی و کاری بسیار مطبوع و مطلوبی می شود که صمیمیت، همدلی و همکاری را در بین اجزاء سازمانی به اوج می رساند. محسوب می شود که بکارگیری مدیریت مردم محور به نام مدیریت جهادی در این امر کارگشا است. با توجه به اینکه مدیریت جهادی بر محور ادای وظیفه و تکلیف قرار دارد، می توان گفت: این مدیریت براساس خاستگاه مردمی با انعطاف پذیری و ارزشمندی سطح بالایی که برخوردار است، می تواند مسئولیت های محوله را با پویایی و نوآوری تا مرز ایثارگری بر دوش گرفته و به انجام برساند.

تهدیدات پیش رو در حوزه های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، نظامی و امنیتی تهدیدات اقتصادی:

۱. تحریم ها در حد وسیع (خرید و فروش کالاهای اساسی تا تجهیزات و امکانات).
۲. عدم برابری فرصت برابر در معاملات عام المنفعه، دارو، غذا و....
۳. تحریم شرکت ها، مؤسسات، سازمان ها، نهادها و حتی اشخاص.
۴. عدم خرید نفت و سایر کالاهای اساسی ایران.
۵. کاهش ارزش پول ملی.
۶. عدم سرمایه گذاری سایر کشورها در ایران.

تهدیدات فرهنگی:

۱. حمله به ارزش ها و مقدسات نظام و ارکان آن.
۲. حمله به اعتقادات مذهبی مردم.
۳. حمله به ارزش های انقلاب.
۴. حمله به دستاوردهای نظام.

تهدیدات سیاسی:

۱. ایجاد شبهه در اذهان عمومی و بدبین کردن آن ها به مسئولین و نظام.
۲. نشان دادن چهره‌ای که ناشی از عدم کارآمدی نظام می باشد.
۳. عدم ثبات سیاسی.
۴. عدم ثبات در حدود و ثغور و مرزها.
۵. اختلاف افکنی بین اقوام و قومیت ها و اقلیت های مذهبی.
۶. اختلافات مرزی.

تهدیدات نظامی و امنیتی:

۱. ناامن کردن داخل کشور از طریق ترور.
۲. ناامن کردن مرزهای جغرافیایی.
۳. حضور ناوگان های خارجی در خلیج فارس.
۴. حضور نظامی ناتو در کشورهای همسایه.
۵. برگزاری رزمایش در اطراف و مرزهای آبی و خشکی.
۶. انعقاد پیمان های نظامی و امنیتی بین کشورهای همسایه و وابسته.
۷. فروش سلاح به کشورهای همسایه.
۸. ایران هراسی بین کشورهای همسایه و سایر کشورها.

اقسام جهاد

جهاد به اعتبار دشمن، نوع هجوم و مقابله و ارزش و اهمیت، اقسامی دارد؛ از قبیل: جهاد اکبر، جهاد اصغر، جهاد ابتدایی، جهاد دفاعی، جهاد فرهنگی، جهاد اقتصادی، جهاد سیاسی. مدیریت جهادی، فلسفه‌ای است ارزشی برای اقدامی عملی و هوشمندانه در جهت تحریک تعهد کارکنان و بهره‌وری حداکثری منابع که اکثری سینرژیک و افزایشی در تأمین اهداف دارد و مدیر جهادی، کسی است که واجد ویژگی های مهم است که هر کدام از ویژگی ها زیر مجموعه‌های فراوانی دارد.

در تربیت و شرایط جهادی سه امر مهم و اساسی، موجب اهتمام و توجه است:

اول- مجاهده با نفس: توجه به نفس، از طریق ایجاد رابطه با خدای سبحان و شهادت در راه او و نگه داشتن نفس از هر چیزی که تمایل انسان را به دنیا و لذت‌های زودگذر و حتی حلال و مباح آن، تقویت می‌کند.

دوم- مجاهده با بدن: توجه به بدن، از طریق تمرین‌های هدفمند و آموزش‌های تأثیرگذار به گونه‌ای که فرد، نیرومند بار بیاید و تمام امکانات و مهارت‌های پیشرفته دفاعی و هجومی را فراچنگ آورد.

سوم- مجاهده با جهل: توجه به دانایی از طریق دانش‌افزایی، بینش‌افزایی و بصیرت‌افزایی، از مسیر توجه به زمینه‌های بصیرت‌زا و دوری از زمینه‌های بصیرت‌زدا؛ به گونه‌ای که با درس‌آموزی و عبرت‌گیری و کسب آگاهی دقیق و عمیق، برای تصمیم‌گیری درست و به موقع و اقدام به جا و متناسب آماده گردد.

ویژگی‌های مبنایی جهادگران و فرهنگ جهادی

۱. ایمان و اعتقاد عمیق ۲. اخلاص در عمل و نیت ۳. وحدت هویت و عمل جهادی در برپا دارندگان دین ۴. تلاش برای استقرار نظام ارزشی و اقامه دین ۵. ولایت‌مداری ۶. پیگیری اهداف بنیادین انقلاب ۷. خودگریزی و خداپرستی ۸. درستکاری، امانت‌داری و در محضر الهی بودن ۹. تکلیف‌گرایی به جای نتیجه‌گرایی ۱۰. خدمتگزاری ۱۱. احیاء و نیل به تمدن اسلامی ۱۲. تمرکز اعمال بر تقرب الهی (فیروزآبادی و عصاریانژاد، ۱۳۹۰: ۱۲۴).

ویژگی‌های هنجاری جهادگران و فرهنگ جهادی

۱. توکل به حمایت‌های الهی و بسنده کردن به او ۲. اهمیت دادن در حفاظت از بیت‌المال ۳. عدم اعتقاد به وجود بن‌بست ۴. تکریم و تواضع ۵. ایثارگری کریمانه ۶. ساده‌زیستی و قناعت ۷. خستگی‌ناپذیری و سرعت عمل در کارها ۸. تمرکز تلاش‌ها بر توازن بین امکانات و محرومیت‌ها ۹. تواضع و صمیمیت ۱۰. تلاش بر تداوم و پایدار ۱۱. ترکیب کارکرد تعاون و تقوا ۱۲. خودباوری مبتنی بر تأمین خودکفایی ۱۳. خردورزی و ارزش‌گرایی توانمند ۱۴. انگیزش و همت والا ۱۵. شجاعت و امید (فیروزآبادی و عصاریانژاد، ۱۳۹۰: ۱۲۵).

ویژگی‌های سازمانی جهادگران و فرهنگ جهادی

۱. تعهد و مسئولیت‌پذیری ۲. اصلاح امور اداری و دیوان‌سالاری کشور ۳. نهادینه کردن اخلاق و ارزش‌های دینی در محیط خدمت ۴. خلاقیت و نوآوری ۵. بالندگی و پویایی ۶. خلق سرمایه‌های مولد و محرومیت‌زا ۷. تلفیق شعور دینی و آینده‌نگاری آرمانی ۸. تقویت و تعالی منابع انسانی مؤمن ۹. پرهیز از منفعت‌گرایی و جاه‌طلبی ۱۰. توجه به منطق علوم و دانش محوری جهاد ۱۱- هماهنگی و هم‌افزایی ۱۲. نشاط و مهرورزی ۱۳. مردم‌نوازی و پرهیز از فردیت ۱۴. اجتناب از پذیرش قوائد و نمونه‌های تقلیدی ۱۵. توانمندسازی مبتنی

بر ارزش‌های جامعه انقلابی-اعتماد سازی سازمانی و ملی ۱۶. عبادت شمردن کار و فعالیت (فیروزآبادی و عصاریانژاد، ۱۳۹۰: ۱۲۶).

ویژگی‌های مدیریتی جهادگران و فرهنگ جهادی

۱. مردمی کردن عمل جهادی ۲. راه‌اندازی سازمان‌های پر تحرک و منعطف ۳. انشراح صدر و پذیرش مخاطرات ۴. انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری با شرایط سخت محیطی ۵. ظرفیت‌سازی و توسعه منابع ۶. تشویق و شور ملی (فیروزآبادی و عصاریانژاد، ۱۳۹۰: ۱۲۷). تربیت جهادی در پرتو مدیریت جهادی، امکان‌پذیر بود و هست. ویژگی‌ها و شاخص‌های مدیریت جهادی در سازمان را می‌توان به شرح زیر ارائه داد: ارزش‌مداری، تکلیف‌گرایی، ولایت‌محوری، پرهمتی و پویایی، جامع‌نگری، خدمت-گزاری، تعامل‌گرایی و وحدت‌سازی، الهام‌بخشی هوشمندی، فرصت‌سازی، چالش‌طلبی، امیدبخشی و تحرک‌سازی از ویژگی‌های مدیران جهادی می‌باشد.

کشور در پاسخ به تهدیدات پیش رو در حوزه‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و امنیتی به یک مدیریت جهادی و تفکر و فرهنگ بسیجی نیاز دارد که به تشریح حوزه‌های مختلف در ادامه پرداخته خواهد شد.

جهاد اقتصادی، چپستی، چرایی و الزامات

۱. «جهاد اقتصادی» تعبیر جدیدی نیست و ریشه در قرآن و سنت دارد. آموزه‌های دینی سرشار از آیات و روایاتی است که نشان می‌دهد تلاش ایثارگرانه، همراه با انگیزه‌های الهی، به گونه‌ای که موجب استقلال اقتصادی و استغنای کشور از بیگانگان گردد، نوعی جهاد در راه خدا محسوب می‌شود.

در این باره تنها اشاره به یک نکته لطیف در آیه بیستم سوره مزمل کافی است؛ خداوند متعال در این آیه شریفه «تلاش برای زندگی را در کنار جهاد فی سبیل الله قرار داده و این نشان می‌دهد که اسلام برای این موضوع اهمیت زیادی قائل است؛ چرا چنین نباشد در حالی که یک ملت فقیر و گرسنه و محتاج به بیگانه، هرگز استقلال و عظمت و سربلندی نخواهد یافت و اصولاً جهاد اقتصادی بخشی از جهاد با دشمن است» (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰: ۲۰۰). ۲. «جهاد اقتصادی» عامل استقلال و عزت جامعه اسلامی است؛ همان‌گونه که جهاد نظامی چنین است. گرچه اقتصاد از نظر ما وسیله است نه هدف، اما وسیله‌ای است گریزناپذیر و اهداف دینی و معنوی هم بدون آن تحقق یافتنی نیست.

یکی از اصول اساسی در نظام فکری و سیاسی اسلام آن است که هیچ چیز و از جمله نیازهای اقتصادی، نباید موجب سلطه بیگانگان بر جامعه اسلامی گردد. به همین دلیل است که قرآن کریم استقلال اقتصادی را «جمال» جامعه اسلامی می‌نامد (سوره نحل، آیه ۶)؛ همان‌گونه که جهاد نظامی را باید «جلال» جامعه دانست،

جهاد اقتصادی «گویای این حقیقت است که چنین جامعه‌ای خود کفاست؛ فقیر، مستمند و وابسته به این و آن نیست، خودش تولید می‌کند و آنچه را خود دارد، مصرف می‌نماید. این در واقع، جمال استغناء و خود کفایی جامعه است. جمال، تولید و تأمین فرآورده‌های مورد نیاز یک ملت است و به تعبیر گویاتر جمال، استقلال اقتصادی و ترک هر گونه وابستگی است» (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰: ۱۵۹).

۳. «جهاد اقتصادی» هم‌واجد جنبه‌های اثباتی مثل پیشرفت علم و فناوری و تولیدات بیشتر و برتر است و هم‌واجد جنبه‌های سلبی که کاهش وابستگی به واردات و کنترل مصرف کالاهای خارجی از جمله آن‌ها است. نهادینه کردن فرهنگ استفاده از تولیدات داخلی که در جای خود، منوط به تجدید نظر در کیفیت کالاهای ساخت داخل است و کاهش واردات کالاهای خارجی همان نکته مهمی است که باید در برنامه جهاد اقتصادی در نظر گرفته شود تا مبادا نظام و جامعه اسلامی به بیگانگان نیازمند و وابسته شود؛ زیرا از دست دادن استقلال اقتصادی، دیر یا زود، استقلال و عزت سیاسی و فرهنگی را هم تحت تأثیر خود قرار خواهد داد.

۴. «جهاد اقتصادی» نیازمند بازشناسی منابع و بهره‌وری تمام از آن‌ها است؛ هم منابع مادی و هم منابع انسانی. و نهادن منابع طبیعی و سوءمدیریت، مصداق‌های مهم کفران نعمت است که مانع تحقق شعار سال ۹۰ می‌شوند. قرآن کریم پس از اشاره به نعمت‌هایی که در زمین قرار داده شده، یادآوری می‌کند: «او کسی است که عمران و آبادی زمین را به شما سپرد و قدرت و وسایل آن را در اختیار شما قرار داد» (سوره هود، آیه ۶۱).

قرآن نمی‌گوید خداوند زمین را آباد کرد و در اختیار شما گذاشت، بلکه می‌گوید عمران و آبادی زمین را به شما تفویض کرد؛ یعنی امکانات از هر نظر آماده است، اما شما باید با کار و کوشش آن را آباد سازید. در ضمن، این حقیقت نیز از آی، شریفه استناد می‌شود که برای عمران و آبادی باید به یک ملت فرصت داد و کارهای آن‌ها را به دست خودشان سپرد (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰: ۱۵۱).

کشور ما که به لطف خدا برخوردار از منابع کم نظیر و ذخایر عظیم طبیعی است، اما طبق آموزه‌های دینی، فقط آب و خاک برای دستیابی به خوداتکایی کافی است؛ امیرمؤمنان (ع) می‌فرمود: «هر کس آب و زمینی داشته باشد و (باز هم) فقیر باشد، از رحمت خدا دور می‌گردد. نیاز به تأکید ندارد که همه این‌ها در گرو بکارگیری مدیران کارآمد و متعهد است. از دیدگاه الهی، مناصب و پست‌های اجتماعی «امانت» است و به ما دستور داده‌اند این امانت‌ها را به آنان که اهل و شایسته‌اند، بسپاریم (سوره نساء، آیه ۵۸).

شایستگی تنها به تدین و حتی تخصص نیست. کارآمدی هم لازم است و بلکه کمتر از تعهد و دانش نیست؛ شرطی که امام خمینی (ره) در مباحث مربوط به حکومت اسلامی و ولایت فقیه نام آن را «کفایت» نهاده‌اند. ایشان معتقدند، انسان متعهد و متخصصی که قدرت اجرایی

کردن طرح‌های خود یا الزامات قانونی را نداشته باشد، فاقد کفایت لازم برای تصدی مناصب نظام اسلامی است. این واقعیت ناب بر گرفته از تعالیم روشن اسلام است.

۵. «جهاد اقتصادی»، علاوه بر این، الزامات و پیش نیازهای دیگری هم دارد که وحدت و انسجام ملی از مهمترین آن‌ها است. لشکر متفرق و پراکنده هیچ‌گاه قادر به جهادی موفق نیست؛ هر چند از ظرفیت فراوان و استعدادهای بزرگی هم برخوردار باشد. خداوند، خود در قرآن اعلام فرموده است که جهادی را دوست دارد که همه در یک «صف» و مانند «بنیان مرسوم» باشند (سوره صف، آیه ۴).

امسال بیش از همیشه نیازمند یادآوری این موعظه قرآنی (سوره انفال، آیه ۴۶) به یکدیگریم که: «ای کسانی که ایمان آورده‌اید! چون با دشمن رویارو شدید پایداری کنید و خدا را بسیار یاد کنید، باشد که رستگار شوید. از خدا و رسولش اطاعت کنید و با هم نزاع نکنید که سست شوید و هیبت شما از بین برود، و صبر پیشه کنید که خدا با صابران است.

شش نکته حائز اهمیت در زمینه جهاد اقتصادی

نکته اول: این که مفهوم جهاد اقتصادی و خصوصاً کلمه «جهاد» یک تعبیر استعاره گونه و دارای معانی و دلالت‌های خاصی است. کلمه «جهاد» معمولاً به نوعی تلاش مقدس اطلاق می‌شود و یکی از کلماتی است که در گفتمان دینی ما معنا پیدا می‌کند و همیشه صبغه تقدس را در درون خودش دارد. نکته اول این جاست که به زعم بنده، رهبر انقلاب ابعاد دنیوی را با ابعاد مقدس اسلامی در هم آمیخته و همگون می‌بینند. برای همین هم کار کردن برای مسائل اقتصادی، پیشرفت و آبادانی و عمران کشور را با مسأله مقدسی به اسم جهاد تلفیق می‌کنند. دشمن وقتی در عرصه‌های امنیتی، سیاسی و حتی به نحوی فرهنگی در ایران شکست خورد، تنها برگ برنده‌ای که در این هفت، هشت سال اخیر در دستانش باقی مانده است، ناکارآمدی اقتصادی است.

این یکی از پیام‌های بزرگ انقلاب اسلامی ایران است که مسائل معنوی و مادی و یا به عبارت دیگر، حسنه دنیا و حسنه آخرت چگونه می‌توانند با یکدیگر هم‌راستا شوند. اگر مسئولان از ظرفیت‌های معنوی، انسانی و فرهنگی کشور به درستی استفاده کنند، ما از کلمه جهاد می‌توانیم برکات زیادی را نصیب این مرز و بوم کنیم. کما این که در طول تاریخ معاصرمان هم می‌بینیم که حضرت امام (ره) در مورد سازندگی از این استعاره استفاده می‌کنند و جهاد را وارد صحنه‌های سازندگی می‌کنند و این تعبیر استعاره گونه به نوعی مسبوق به سابقه از سوی حضرت امام (ره) نیز می‌باشد.

نکته دوم: این است که در گفتمان دینی ما کلمه جهاد در کنار کلماتی مانند هجرت، ایمان، عبادت و... پازل گفتمانی دین را تکمیل می‌کند. در برخی موارد، مفاهیم دینی به ما اشاره می‌کنند که باید مانع را دور بزنید، مثل کلمه هجرت. ولی کلمه جهاد همیشه بر خورد با مانع

و رفع مانع را مورد توجه دارد. این در معنای جهاد، حالت تأکید و تصریح دارد. در همین راستا یکی از استراتژی‌هایی که در سالهای آتی باید سر لوحه‌مان باشد این است که باید جهاد عظیمی در شناسایی موانع اقتصادی کشور صورت دهیم. موارد و موانعی که دست و پا گیر است. معمولاً در نگاه نهادی برخی از مقررات، آئین‌نامه‌ها یا ترکیب‌های نهادی و یا به تعبیر دانشگاهی برخی از مواد یا تفاسیر قانونی که امروزه در بدنه اجرایی ما وجود دارد، معمولاً به شکل مانع عمل می‌کنند. در صورتی که ما به یک جهاد فراگیر در تمامی عرصه‌های اقتصادی جهت آسیب‌شناسی و مانع‌شناسی نیاز داریم تا بتوانیم برای رفع این موانع برخیزیم. جهاد کردن به رفع موانع پیشرفت ما برمی‌گردد؛ حالا برخی از این موانع داخلی‌اند و بخشی از آن هم موانع خارجی هستند که باید در عرصه اقتصاد بین‌الملل هم ببینیم که موانع اقتصاد کشور ما چه بوده است؟

نکته سوم: این که جهاد معمولاً استعاره‌ای است که ما از فضای نظامی داریم و به همین دلیل، دلالت‌هایی به ذهنمان خطور می‌کند. به‌طور مثال، هرگونه جهادی نیازمند دیده‌بانی و رصد دقیق است. معتقدم استراتژی دومی که اقتصاد ایران در عرصه‌های مختلف کشاورزی، صنعتی، خدماتی، معدنی و... باید لحاظ کند، یک دیده‌بانی و رصد جامع و فراگیر است. ما باید دقیقاً رصد کنیم که تحولات جهانی در اثر چیست و به چه مسیری سوق پیدا می‌کند؟ ما باید افق بیست سال آینده اقتصاد دنیا را و همچنین مزیت‌های نسبی کشور خودمان را رصد کنیم و بشناسیم. ما سریعاً باید خودمان را برای دهه‌های آینده به کمک رصد و دیده‌بانی‌ای که صورت می‌دهیم، ارتقا دهیم و به مسائلی که از طریق علم تولید ثروت می‌کنند، بیشتر توجه کنیم. تأکیدی که رهبر معظم انقلاب در طول این چند سال نیز داشتند، همه و همه ناظر به این مسأله بوده است. باید از صنایع تک به سراغ صنایعی برویم که فرصت‌های تولید درآمدی و تولید ثروت آن فراوان است.

ما می‌دانیم که هر جهادی نیازمند طراحی نقشه عملیاتی است. این دقیقاً خواسته‌ای است که سال گذشته از سوی رهبر معظم انقلاب در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی مطرح شد که گفتمان‌سازی و ظرفیت‌سازی بسیار خوبی نیز در جامعه نخبگانی کشور در مورد آن ایجاد شد.

معمولاً در اقتصاد، صنایع کوچک در ابتدای نوآوری و خلاقیت، ثروت خوبی را برای کشور به بار می‌آورند و فرصت‌های خوب اشتغال‌زایی ایجاد می‌کنند، اما در مسیر چرخه تولید و چرخه عمر یک کالا، معمولاً سود آن‌ها کم می‌شود؛ چرا که کشورهای دیگر هم نظیر آن کالا را تولید می‌کنند و به تعبیر عامیانه، دست زیاد می‌شود. اما به وضوح این مسأله قابل مشاهده است که کشورهای پیشرفته، دقیقاً در پی این تغییر بخشی و رفتن به سمت تولید

کالاهای تک و تولید ثروت و سودآوری از طریق تولید علم هستند. به طور مثال، در عرصه بین‌المللی ما نسبت به گروه «جی بیست» و تصمیمات اتخاذ شده در آن، توسط کشورهای استکباری باید بسیار حساس باشیم و مشارکت غیر مستقیمی را پیشاپیش در آن تصمیمات جهانی داشته باشیم.

نکته چهارم: این است که یکی دیگر از استعاره‌هایی که کلمه جهاد برای ما به ارمغان می‌آورد، بحث نقشه و طرح است. ما می‌دانیم که هر جهادی نیازمند طراحی نقشه عملیاتی است. این دقیقاً خواسته‌ای است که سال گذشته از سوی رهبر معظم انقلاب در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی مطرح شد که گفتمان‌سازی و ظرفیت‌سازی بسیار خوبی نیز در جامعه نخبگانی کشور در مورد آن ایجاد شد.

نکته پنجم: که در راستای مفهوم جهاد باید به آن اشاره کرد، مسائل مربوط به آرایش جهادی است. دستگاه‌های اجرایی کشور، دستگاه‌های قانون‌گذار، نهادهای قضایی، بخش‌های مردمی، بخش‌های غیر انتفاعی و خصوصی کشور باید با یک راهبردی که از سوی دستگاه‌های سیاست‌گذار مشخص می‌شود، یک آرایش جهادی به خود گیرند.

نکته ششم: هم که در ذیل مفهوم جهاد معنا می‌یابد، بحث آموزش نیروها است، مثل هر عملیاتی که اگر آموزش نیرو نداشته باشیم و نیروهای اقتصادی کشور را آماده نکنیم، در صحنه جهاد دچار مشکل خواهیم شد. بخشی از آموزش نیروها بحث عمومی است، یعنی بدنه آموزش و پرورش و دانشگاه‌های کشور و در نهایت رسانه‌ها و به طور مشخص رسانه ملی، باید حرکتی جهادی داشته باشند و یک برنامه مدون اقتصاد مقاومتی واژه و مفهومی است که مقام معظم رهبری با طرح آن، بهترین راه حل عبور از شرایط موجود را عملی کردن کردن اقتصاد مقاومتی دانستند. اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار یا در شرایط کنونی تحریم و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت، که قطعاً باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریت‌های عقلایی و مدبرانه پیش شرط و الزام چنین موضوعی است. اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی‌ها و تأکید روی مزیت‌های تولید داخل و تلاش برای خوداتکایی است و صد البته منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی، یک اقتصاد مقاومتی فعال و پویاست نه یک اقتصاد منفعل و بسته؛ چنان که مقاومت برای دفع موانع پیشرفت و کوشش در مسیر حرکت و پیشرفت تعریف می‌شود. در واقع، هدف در اقتصاد مقاومتی آن است که بر فشارها و ضربه‌های اقتصادی از سوی نیروهای متخاصم که سد راه پیشرفت جامعه است، غلبه کرد.

مقام معظم رهبری، دوازده مؤلفه را برای اقتصاد مقاومتی بیان می‌کنند که می‌بایست سر لوحه کار مدیران جهادی کشور باشد:

۱. تقویت روحیه کار و تولید ۲. اصلاح الگوی مصرف ۳. حمایت از سرمایه و تولید ملی ۴. استفاده حداکثری از ظرفیت های ملی ۵. حرکت برنامه ریزی شده ۶. مبارزه با مفساد اقتصادی ۷. مردمی کردن اقتصاد ۸. کاهش وابستگی به منابع زیرزمینی ۹. مدیریت درست منابع مالی ۱۰. تقویت روحیه خودباوری ۱۱. استفاده حداکثری از زمان ۱۲. توسعه اقتصاد دانش بنیان.
- مدیران در هر سطح مدیریتی باشند می توانند در حوزه مدیریت خود این دوازده مؤلفه را مورد توجه قرار دهند. به نظر می رسد برخی از مؤلفه های ارائه شده توسط مقام معظم رهبری، مربوط به حاکمیت است، اما برخی دیگر فراگیر است و همه مردم می توانند در حیطه کاری خود نسبت به عملیاتی کردن آن ها کوشا باشند.
۱. تقویت روحیه کار و تولید ۲. اصلاح الگوی مصرف ۳. استفاده حداکثری از ظرفیت های ملی ۴. حرکت برنامه ریزی شده ۵. مدیریت درست منابع مالی ۶. تقویت روحیه خودباوری ۷. استفاده حداکثری از زمان از مصادیق مبارزه با تهدیدات اقتصادی می باشد.

جهاد فرهنگی و اجتماعی

شاخص های فرهنگی

تهی شدن انقلاب از محتوای اسلامی و دینی، تضعیف فرهنگ ملی و اسلامی ایران، تضعیف باورها، عادات حسنه، تضعیف روحیه و ایجاد انفعال در مردم، گرایش نسل جوان جامعه به ابتذال و فساد اخلاقی، بی اعتقاد شدن نسل نو به دین و اصول انقلابی، استحاله تفکر شیعی، کاهش پایبندی متعصبانه جوان مؤمن به ایمان و باورهای خود، سست شدن همت جوانان در داخل کشور، اظهار پشیمانی مجاهدان از مجاهدت های گذشته، تغییر ذهن مردم از اسلام (القاء ناکارآمدی دین در اداره جامعه)، خاموش شدن روحیه جهادی در صحنه های انقلاب و سازندگی، جایگزینی فرهنگ بیگانه به جای فرهنگ دینی، ارزش ها و باورهای مردم، تغییر هویت واقعی نظام، مشته شدن حق و باطل و به وجود آمدن محیط فتنه آلود، تبدیل نقاط قوت نظام به ضعف، کاهش قدرت تحلیل نخبگان و مردم، گرایش به رسانه های غربی، از بین رفتن فروغ و امید در دل ها (کاهش خودباوری ملی)، تحقیر جریان ادب، هنر و فرهنگ انقلابی، انزوای عناصر فرهنگی، ادیب و هنرمند، بزرگ نمایی از توانمندی های غرب و جهان استکباری، گرایش به تئوری سازی بر اساس اندیشه فرهنگی غرب، ارائه تصویر تاریک از آینده کشور، وجود تردید در مسئولان نسبت به حقایق روشن، زیر سؤال رفتن عقاید و تفکر سیاسی اسلام در کتاب ها و کلاس های درسی، بهره گیری دشمن از محیط فتنه، آلوده شدن پسران و دختران پاک ایرانی، اختلافات مذهبی در بین مسلمانان، تیره و تار و مبهم نمایاندن افق آینده برای جوانان، از کار افتادن پویایی افراد نخبه، مبتکر، جوان و

با نشاط جامعه (حیدری، ۱۳۹۱: ۲۴۵).

آمریکا و جریان صهیونیسم بین‌الملل برای عملیاتی ساختن و جنگ نرم در قالب ناتوی فرهنگی علیه جمهوری اسلامی ایران طی سال‌های گذشته و همچنین برای سال‌های آینده راهبردها و شیوه‌های زیر را طراحی کرده‌اند:

- پیگیری پرونده هسته‌ای ایران و القای غیر صلح‌آمیز بودن این فناوری و اینکه ایرانی‌ها تلاش دارند بمب اتمی بسازند که نه تنها برای امنیت و ثبات منطقه و جهان خطرناک است، بلکه موجب تقویت جبهه تروریست‌ها و جریان بنیادگرایی افراطی در جهان خواهد شد.

- سرمایه‌گذاری در رسانه‌های دیداری و شنیداری، سازمان‌های تبلیغاتی و خبری و کمپانی‌های فیلم‌سازی برای ارائه تصویری سیاه و خطرناک از جمهوری اسلامی ایران برای افکار عمومی جهان که آخرین نمونه آن ساخت و پخش فیلم ضد ایرانی ۳۰۰ بوده است. فیلم دیگری نیز تحت عنوان فرار از تهران، توسط کمپانی برادران وارنر در حال تولید است.

- ایجاد فضای رسانه‌ای درباره دخالت ایران در عراق، لبنان و... در نقش بزرگ‌ترین مدافع تروریسم که عوامل ناامنی در این کشورها را مسلح و تجهیز نموده و آن‌ها را آموزش نظامی می‌دهد.

- تقویت ایده جنبش دموکراسی به سبک آمریکایی و مستمسک قرار دادن مقوله حقوق بشر، حقوق زنان و دامن زدن به مطالبات صنفی و اجتماعی و همچنین سازمان‌دهی نارضایتی‌ها و نافرمانی به اصطلاح مدنی، به وسیله مطبوعات خاکستری، احزاب و...

- راه‌اندازی سایت‌های اینترنتی و ارائه نرم‌افزارهای جاسوسی به عوامل خود در داخل کشور تا ابعاد مختلف جنگ رسانه‌ای به شکل اثربخش‌تر، طراحی و اجرا شود.

- تلاش برای تحلیل مغرضانه از اوضاع داخلی و ایجاد فضای وحشت‌زا و موهوم از احتمال بروز جنگ، آغاز دوره بحران اقتصادی و مشکلات عظیم ناشی از آن.

- سوءاستفاده تبلیغاتی از اجرای طرح‌هایی چون طرح امنیت اجتماعی به عنوان محدودکننده آزادی و حقوق زنان و نقش آزادی‌های مدنی و اجتماعی.

- ایجاد تقابل‌های سیاسی بین سران ارشد نظام اسلامی و القای اینکه جنگ قدرت در جمهوری اسلامی بین چند طیف در جریان است و در نهایت فلان طیف یا فلان گروه، پیروز و یا شکست می‌خورد.

جنگ رسانه‌ای آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران

بنیادی‌ترین تعریف از جنگ رسانه‌ای، استفاده از رسانه‌ها برای تضعیف کشور هدف و بهره‌گیری از توان و ظرفیت رسانه‌ها (اعم از مطبوعات، خبرگزاری‌ها، رادیو، تلویزیون،

اینترنت و اصول تبلیغات) به منظور دفاع از منابع ملی است. این جنگ یکی از برجسته‌ترین جنبه‌های جنگ نرم و نبردهای جدید بین‌المللی است. این نوع نبرد، تنها جنگی است که حتی در شرایط صلح نیز بین کشورها به صورت غیررسمی ادامه دارد و هر کشوری از حداکثر توان خود برای پیشبرد اهداف سیاسی خویش با استفاده از رسانه‌ها، بهره‌برداری می‌کند.

هدف‌های ناتوی فرهنگی

دشمن، عقبه جمهوری اسلامی یعنی اخلاق اسلامی، ایمان و توکل به خدا، ارزش‌های الهی و علاقه به اسلام را هدف قرار داده و با شعار دهکده جهانی، جهانی‌سازی و... به صدور آزادانه فرهنگ مصرفی، گسترش ضد ارزش‌ها، تحمیل سبک زندگی غربی و نابودی سنت‌های اصیل فرهنگی در زیر چرخ مدرنیته و دیجیتالی شدن زندگی، روی آورده است. فریاد بلند ناتوی فرهنگی، عاری ساختن جهان اسلام از هویت انسانی - اسلامی و نیز براندازی نظام جمهوری اسلامی است (حیدری، ۱۳۹۱: ۲۷۶).

ویژگی‌های ناتوی فرهنگی

ناتوی فرهنگی به دلیل ویژگی‌های خود از پیچیدگی خاصی برخوردار است و خطرش افزون‌تر از ناتوی نظامی است و قهراً مقابله با آن نیز با مشکلات بیشتری مواجه خواهد بود. این ویژگی‌ها عبارتند از:

- نامحسوس و نامرئی بودن اقدامات، فعالیت‌ها و تجهیزات مخصوص به خود.
- به ظاهر رسمی و قانونی بودن؛ مانند تولید و نمایش فیلم، انتشار کتاب و مجله و روزنامه، سخنرانی، مباحثه، شعر، رمان، عکس و... در قالب ترویج فرهنگ و هنر و تبادل اندیشه و تضارب آراء.
- دراز مدت و دیرپا بودن و ماندگار در روح و فکر و تخریب اندیشه‌ها.
- هدف گرفتن فرهنگ به عنوان سنگ زیرین و پایه اصلی جامعه و نسخ هویت اسلامی و ملی و بیگانه کردن انسان‌ها از خود.
- استفاده از تمامی حربه‌های سیاسی، اقتصادی، نظامی، روانی، تبلیغاتی و ...
- با برنامه عمل کردن و داشتن طرح و برنامه در فواصل کوتاه مدت، میان مدت و دراز مدت؛ برنامه‌هایی با عنوان: ایران‌شناسی، اسلام‌شناسی، شیعه‌شناسی، عاشورا شناسی و فرهنگ انتظار.
- استفاده از ابزارها و امکانات تکنولوژی گسترده و متنوع با تخصیص بودجه‌های کلان.
- استفاده از ادبیات و الفاظ مردم‌پسند، مانند: آزادی، دموکراسی، حقوق بشر، امنیت، پیشرفت، تمدن، توسعه و تبادل فرهنگی و ...

- بهره‌گیری گسترده از مواد مخدر، سایت‌های مستهجن و فساد و فحشاء.
- دشمن این هدف استراتژیک را به صراحت بیان کرده است. «دیدید کیو» مأمور سازمان سیا می‌گوید: «مهم‌ترین حرکت در براندازی جمهوری اسلامی ایران، تغییر فرهنگ فعلی ایران است و ما مصمم به آن هستیم».
- شیوه‌ها و ابزارهای ناتوی فرهنگی
- هدف ناتوی فرهنگی روشن است. او برای رسیدن به این هدف، شیوه‌ها و ابزارهای گوناگون و متنوعی به کار گرفته است؛ شیوه‌هایی مانند:
- تربیت دست‌آموزه‌ها و مهره‌هایی چون: سیاستمداران، اساتید دانشگاه‌ها، دانشجویان فارغ‌التحصیل غرب، تاجران، صاحبان قلم، هنرمندان و شاعران.
- ارائه الگوها و نمونه‌ها و ترویج فرهنگ غربی مبنی بر برهنگی و بی‌حجابی.
- تبلیغ فراماسونری، بهائیت، ترویج سکولاریسم و پشتیبانی احزاب و گروه‌های همسو.
- تشکیل مسابقات بین‌المللی ادبی، هنری، علمی، ورزشی و... منطبق بر ارزش‌های غربی.
- طرح و تفسیر دموکراسی به شیوه غربی و ترویج فرهنگ تسامح و تساهل و بی‌تفاوتی و از بین بردن غیرت دینی و ملی.
- تقدس‌زدایی و حمله به ارزش‌ها؛ اهانت به خدا، پیامبران، قرآن، دین، ائمه اطهار (علیهم السلام) ولایت فقیه، روحانیت و مقدسات.
- شایعه‌پراکنی و ایجاد جنگ روانی.
- ایجاد بحران‌های اخلاقی و معنوی توسط شبکه‌های فساد و فحشاء.
- ایجاد روحیه یأس و ناامیدی.
- بدبین کردن مردم نسبت به مسئولان نظام و روحانیت.
- تیره و مبهم نشان دادن آینده انقلاب اسلامی و ناکارآمدی دین در اداره جامعه. و ابزارهایی چون خبرگزاری‌ها، مطبوعات، رسانه‌های خبری (رادیو، تلویزیون) سینما و تئاتر، مواد مخدر، کالاهای صادراتی، اینترنت، سایت‌های مستهجن، CDهای فاسد و... را به کار گرفته است (حیدری، ۱۳۹۱: ۳۰۲).

نتیجه‌گیری

امروزه پدیده مدیریت، یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها در زندگی بشر است. یکی از عوامل تأثیرگذار بر اختلاف عملکرد سازمان و دستگاه‌های مختلف در شیوه مدیریتی آن دستگاه‌هاست. امام صادق (ع) فرمودند: «مردم هر اجتماعی از سه گروه بی‌نیاز نیستند تا امور دنیا و آخرت خود را به وسیله آن سه دسته انجام دهند که یکی از آن‌ها مدیری خیرخواه و مسلط است...».

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های مدیریت جهادی، اسلام محوری و تعهد دینی جهادگران است.

این مدیران کلیه اعمال و رفتار خویش را با موازین الهی و دستورات اخلاقی و ارزشی آن تنظیم می‌کنند. از آنجایی که مدیر دارای نقش الگویی برای افراد است کارمندان نیز اعمال خود را منطبق بر دین و اخلاق نموده و نیاز به کنترل و نظارت از جانب مدیران کاهش می‌یابد. ارائه الگوی مدیریت اسلامی و جهادی و توفیق اداره امور کشور، ضرورتی است که این مدل بتواند در مقابله با نظام سلطه توفیق یافته و موانع پیش رو را به درستی بردارد. قطعاً موجب سرافرازی انقلاب و نظام جمهوری اسلامی خواهد شد و بسیاری از کشورهایی که در تضاد منافع غرب هستند، از استقلال و حفظ منافع خود دفاع خواهند کرد و گسترش چنین فرهنگ و روحیه‌ای روز افزون خواهد شد.

فهرست منابع:

- قرآن کریم.
- حبی، محمد باقر (۱۳۸۳)، شاخص‌های فرهنگ و تفکر بسیجی، تهران: سازمان تحقیقات و مطالعات بسیج.
- حیدری، کیومرث (۱۳۹۱)، تبیین فرازهایی از اندیشه‌های دفاعی امام خامنه‌ای (مد ظله العالی) در خصوص تهدیدها و جنگ‌های نوین، انتشارات مانز، ص ۲۴۵ و ۲۷۶ و ۳۰۲.
- خانی، جلیل، «مدیریت جهادی بستری برای جهاد اقتصادی»؛ برگرفته از وب‌سایت: jalilkhani.blogfa.com/post-176.aspx
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۷)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۳۹ و ۱۳۵.
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۹)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۲۷۷.
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۱۱)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۸۰ و ۸۲.
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۱۲)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۱۸۷.
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۱۳)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، صص ۲۵-۲۶.
- خمینی، سید روح‌الله، صحیفه نور (ج ۱۷)، تهران: سازمان مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی، ص ۱۵ و ۱۰۱.
- خمینی، سید روح‌الله، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۱/۰۶/۱۷.

- خمینی، سید روح‌الله، بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳/۹/۱۳۶۱.
- دلجو، علی، ۲۰/۲/۱۳۸۰.
- راوند، سامان و شریفی‌نیا، علی اصغر (۱۳۸۷)، رهبری و مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- رستمی، وحید، سخنرانی در اولین همایش علمی مدیریت جهادی، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ۲۱ و ۲۲ تیرماه ۱۳۹۱.
- صدیق، عبدالله. (۱۳۸۸). فرهنگ بسیجی، نشریه امید انقلاب، شماره ۴.
- شفاعت، احمد، ۱۵/۸/۱۳۸۰.
- فیروز آبادی، حسن؛ عصاریانژاد، حسین (۱۳۹۰)، از جهاد تا جهاد، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، صص ۱۲۴ تا ۱۲۷.
- کلینی، محمد بن یعقوب [ابی‌تا]، الکافی (ج ۵)، ص ۸، حدیث ۱۱.
- مرکز راهبردی سپاه، نهاد گرای، سپاه و انقلاب اسلامی، مبانی، رویکردها، چالش‌ها و راهبردها.
- مجلسی، محمد باقر [ابی‌تا]، بحار الأنوار (ج ۶۷)، ص ۲۱۰.
- مجلسی، محمد باقر [ابی‌تا]، بحار الأنوار (ج ۶۹)، ص ۳۹۲، حدیث ۷۰.
- مجموعه مقالات اولین همایش ملی فرهنگ و مدیریت جهادی (جلد دوم)، دفتر خدمات تکنولوژی.
- مظاهری، حجت، ۲۰/۲/۱۳۸۰.
- مکارم شیرازی (۱۳۸۰)؛ تفسیر نمونه، ج ۲۵، ص ۲۰۰.
- مکارم شیرازی (۱۳۸۰)؛ تفسیر نمونه، ج ۱۱، ص ۱۵۹.
- مکارم شیرازی (۱۳۸۰)؛ تفسیر نمونه، ج ۹، ص ۱۵۱.
- ملکی‌زوارم، حسین، مقایسه تطبیقی سبک مدیریت جهادی با سایر سبک‌های مدیریتی.
- نائینی، علی محمد (۱۳۹۱). اصول و مبانی جنگ نرم، تهران: انتشارات ساقی.
- همایونی، محمد علی، ۲۰/۹/۱۳۷۸.
- همایونی، محمد علی، ۳۰/۹/۱۳۷۸.